

معرفی میراث مخطوط / ۸۱

۴۶۴۹

اسناد قنوات اردکان

قاجاریه تا پهلوی

از

دفتر دوم

مجموعه اسناد و مکتوبات اردکان

اقتصادی، اجتماعی

به کوشش

نادر پیری اردکانی

- سیرشناسه : پیری اردکانی، نادر، ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور : به زلالی چشمه: مجموعه اسناد و مکتوبات اردکان/ به کوشش نادر پیری اردکانی.
مشخصات نشر : قم: مجمع ذخائر اسلامی، ۲۰۰۹ م. - ۱۳۸۸ -
مشخصات ظاهری : ج.: نمونه.
فهرست : معرفی میراث مخطوط : ۸۰، ۸۱
شابک : ج. ۱: ۹۷۸-۹۶۴-۹۸۸-۱۴۵-۴ : ۹۷۸-۹۶۴-۹۸۸-۱۶۵-۲ : ج. ۲: ۹۷۸-۹۶۴-۹۸۸-۱۶۵-۲
وضعیت فهرست نویسی : فاها
یادداشت : پشت جلد لاتینی شده: Nader Pir Aardakani. Be zolali cheshmeh= the collection of Ardakan
...
یادداشت : جلد دوم کتاب حاضر با عنوان "اسناد قنوات اردکان قاجاریه تا پهلوی" منتشر شده است.
یادداشت : ج. ۲ (چاپ اول، ۱۳۸۹) (فها).
مندرجات : ج. ۱. (سیاسی - اجتماعی) معاصر. ج. ۲. اقتصادی، اجتماعی
موضوع : اسناد ملی-- ایران
موضوع : اردکان (یزد) -- تاریخ -- اسناد و مدارک
رده بندی کنگره : ۱۳۸۸ DSRT-۰۷۳ / ۵۲۹
رده بندی دیویی : ۹۵۵/۹۳۳۵-۰۷۳۷
شماره کتابشناسی ملی : ۱۸۵۳۹۷

تقدیم بہ جد بزرگوارم

زندہ یاد حاج علی سیری اردکانی

معروف بہ حاج علی سیر

www.ketab.ir

کلیه حقوق این اثر و دیگر فهارس منتشره در ضمن سلسله « معرفی میراث مخطوط » تحت قانون کپی رایت بوده و ترجمه یا چاپ تمام یا بخشی از مطالب آن و نیز درج تمام یا بخشی از آنها در ضمن بانکهای اطلاعاتی و تهیه برنامه‌های رایانه‌ای یا استفاده مطالب و تصاویر در اینترنت و دیگر ابزار و ادوات، به هر نحوی، بدون اجازه قبلی ناشر بصورت کتبی، ممنوع می‌باشد.

©MAJMA AL-DAKAAIR AL-ISLAMYYAH, 2011

All rights reserved, No part of this book or other books (The series of Mo'arrefi-e Mirath-e Makhtoot) may be reproduced or translated in any form, by print, internet, photo print, microfilm, CDs or any other means without written permission from the publisher

مجمع ذخائر اسلامی - قم، ایوان

اسناد قنوالله در دکان (آجاریه تا پهلوی)

مجموعه اسناد و مکتوبات اردکان (اقتصادی، اجتماعی) دفتر دوم

به کوشش: نادر پیری اردکانی

نشر: مجمع ذخائر اسلامی / پیگیر چاپ: سید محمد جواد صفحہ ۱۳۲

صفحه آرایی: صادق رحیمی / گرافیک تصاویر: سید محمد حسین زیدی

لیتوگرافی: صبا / چاپ: روح الامین / صحافی: نفیس

نوبت چاپ: اول - ۱۳۸۹ (۲۰۱۱ م)

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۸۸-۱۶۵-۲

قیمت در سال انتشار: ۶۰۰۰ تومان (در سالهای بعد متناسب با نوسان بازار)

ارتباط با ناشر

قم: خیابان آذر - کوی ۲۳ - پلاک ۱ - مجمع ذخائر اسلامی

تلفن: ۰۹۸۲۵۱۷۷۱۳۷۴۰۰ دورنگار: ۰۹۸۲۵۱۷۷۰۱۱۱۹

همراه: ۰۹۱۲۲۵۲۴۳۵۰

نشانی سایت اینترنتی: www.zakhair.net www.ismajma.com

Email: info@zakhair.net

۵	 مقدمه دکتر محمد حسین پاپلی یزدی
۹	 پیشگفتار مؤلف

فصل اول: وضعیت برخی از قنوات اردکان در سال ۱۳۴۸..... ۱۷

۱۷	 سند شماره ۱: قنات بهاء الدین آباد اردکان
۱۸	 سند شماره ۲: قنات مبارز آباد مزرعه سیف اردکان
۱۹	 سند شماره ۳: قنات بدر آباد مورتین
۲۰	 سند شماره ۴: قنات حاجی علی آباد صفر علی
۲۱	 سند شماره ۵: قنات نصرت آباد اردکان و صحرایی ده ترک آباد
۲۲	 سند شماره ۶: قنات حسین آباد جعفر خان
۲۳	 سند شماره ۷: قنات قاسم آباد اردکان
۲۴	 سند شماره ۸: قنات علی آباد نیلی اردکان
۲۵	 سند شماره ۹: قنات مزرعه عبدالله
۲۵	 سند شماره ۱۰: قنات اصیل آباد اردکان
۲۶	 سند شماره ۱۱: قنات باغستان
۲۷	 سند شماره ۱۲: قنات رفیع آباد
۲۹	 سند شماره ۱۳: قنات ریز آباد و رشته طاهر آباد
۳۰	 سند شماره ۱۴: قنات شیرین (چشمه)
۳۱	 سند شماره ۱۵: قنات عصمت آباد اردکان
۳۲	 سند شماره ۱۶: قنات قطب آباد اردکان
۳۲	 سند شماره ۱۷: قنات شورابه اردکان
۳۳	 سند شماره ۱۸: قنات صادق آباد اردکان
۳۳	 سند شماره ۱۹: قنات تقی آباد و زمان آباد
۳۴	 سند شماره ۲۰: قنات کمال آباد اردکان
۳۵	 سند شماره ۲۱: قنات محمد آباد
۳۶	 سند شماره ۲۲: قنات مهدی آباد
۳۶	 سند شماره ۲۳: قنات منصور آباد اردکان
۳۷	 سند شماره ۲۴: قنات حسین آباد صدر آباد
۳۸	 سند شماره ۲۵: قنات علی آباد حاجی هاشم
۳۹	 سند شماره ۲۶: قنات شرف آباد
۳۹	 سند شماره ۲۷: قنات حاجی آباد دیلم
۴۰	 سند شماره ۲۸: قنات فرح آباد (الله آباد)
۴۱	 سند شماره ۲۹: قنات مزرعه نو اردکان
۴۱	 سند شماره ۳۰: قنات صدر آباد سفلی
۴۲	 سند شماره ۳۱: قنات مجد آباد

- سند شماره ۳۲: قنات اسد آباد ۴۳
- سند شماره ۳۳: قنات حسن آباد ضیایی ۴۴
- سند شماره ۳۴: قنات غیاث آباد امیری ۴۵
- سند شماره ۳۵: قنات فیض آباد اردکان ۴۶

فصل دوم: معرفی قنوت روستاهای اطراف اردکان توسط کدخدایان در سال

- ۱۳۳۸ ۴۹
- سند شماره ۳۶: صورت تعداد قنوت مزرعه نو و حوالی آن به همراه مقدار آبدی در سال ۱۳۳۸ ۴۹
- سند شماره ۳۷: ده قفیز آبدی توسط تنها قنات خلیل آباد در سال ۱۳۳۸ ۵۰
- سند شماره ۳۸: اعلام صورت قنوت سرو علیا و حوالی آن توسط کدخدای سرو ۵۰
- سند شماره ۳۹: مقدار آبدی قنوت عقدا و توابع در سال ۱۳۳۸ ۵۰
- سند شماره ۴۰: مقدار آبدی قنوت فخرآباد و توابع آن در سال ۱۳۳۸ ۵۱

فصل سوم: تصمیمات اجتماعی، اقتصادی در مورد قنوت ۵۸

- سند شماره ۴۱: خرید قنات شورابه در صد و چهارمین جلسه انجمن شهر اردکان ۵۸
- سند شماره ۴۲: فر. بندر یزد: حداکثر ۱۵ روز یک مرتبه باید وضعیت قنوت بررسی شود ۵۸
- سند شماره ۴۳: تصمیم شورای بخش خرائق جهت اخذ نفقه جهت احداث ولا یروبی قنوت ۵۹
- سند شماره ۴۴: تأیید هی. مالکین قنوت خرائق از تصمیم شورای بخش ۶۰
- سند شماره ۴۵: هزینه بهداشتی سالیانه از درآمد قنوت توت، گزستان، انجیرآوند و چامتک ۶۱

فصل چهارم: معرفی مالکین قنوت و میزان جره آب مالک ۶۸

- سند شماره ۴۶: صورت مالکین قنات محمدیه در سال ۱۳۴۰ ۶۸
- سند شماره ۴۷: معرفی مستاجرین و انتخاب دشتبان کشتخوار بها الدین آباد در سال ۱۳۲۷ ۶۸
- سند شماره ۴۸: صورت اسامی مالکین قنات هاشم آباد در سال ۱۳۴۰ ۷۰
- سند شماره ۴۹: صورت اسامی مالکین قنات قاسم آباد اردکان در سال ۱۳۴۰ ۷۲
- سند شماره ۵۰: صورت اسامی مالکین قنوت دهکده توت در سال ۱۳۱۸ ۷۳
- سند شماره ۵۱: صورت اسامی مالکین قنات هامانه در سال ۱۳۱۸ ۷۴
- سند شماره ۵۲: صورت اسامی مالکین قنات ساغند در سال ۱۳۱۸ ۷۵
- سند شماره ۵۳: صورت اسامی مالکین قنات رباط پشت بادام در سال ۱۳۱۸ ۷۷
- سند شماره ۵۴: صورت اسامی مالکین قنات دربید خرائق در سال ۱۳۱۸ ۷۹
- سند شماره ۵۵: عمده مالکین قنوت سروسفلی در سال ۱۳۴۰ ۸۰

فصل پنجم: جاری شدن سیل در قنوت و پیامدهای آن در سال ۱۳۳۰ ۹۳

- سند شماره ۵۶: گزارش سیل و درخواست معتمدین عقدا از فرماندار یزد جهت تنقیه قنوت ۹۳
- سند شماره ۵۷: گزارش کدخدای عقدا از جاری شدن سیل عظیم در سال ۱۳۳۰ ۹۴

- سند شماره ۵۸: کدخدای هفتاد: برائت‌آفت‌باد سال گذشته وسیل امسال هفتاد به کلی خراب شده! ۹۴
- سند شماره ۵۹: درخواست فرماندار یزد از نایب رئیس جمعیت شیرو خورشید جهت کمک به قنوت سیل زده عقدا ۹۵
- سند شماره ۶۰: درخواست اهالی عقدا از شهرداری اردکان جهت فرستادن چند مقنی ماهر ۹۶
- سند شماره ۶۱: کمک بیست هزار ریالی جهت لایروبی قنوت عقدا ۹۷
- سند شماره ۶۲: حمایت مالی انجمن شهر اردکان به قنوت سیل زده عقدا ۹۸
- سند شماره ۶۳: تنقیه و تخلیه قنوت عقدا و درخواست سنگ جهت کول بندی ۹۹
- سند شماره ۶۴: درخواست اهالی عقدا از بخشداری اردکان جهت کمک به قنوت عقدا ۹۹
- سند شماره ۶۵: نمونه صورت حساب مقنی ها و کارگران در سال ۱۳۳۰ ۱۰۰
- ادامه سند شماره ۶۵: نمونه صورت حساب مقنی ها و کارگران در قنوت باغده عقدا ۱۰۱
- سند شماره ۶۶: صورت دستمزد مقنی ها و کارگران در سال ۱۳۳۰ ۱۰۳
- سند شماره ۶۷: سند هزینه قنوت عقدا در سال ۱۳۳۱ ۱۰۴

فصل ششم: وضعیت قنوت و کشاورزی خرائق و روستاهای اطراف آن از نگاه

- آمار در سال‌های ۱۳۱۸ تا ۱۳۲۰ ۱۱۹
- سند شماره ۶۸: وضعیت قنوت و کشاورزی خرائق و مزارع اطراف در سال ۱۳۲۰ ۱۱۹
- ادامه سند شماره ۶۸: وضعیت قنوت و کشاورزی خرائق و مزارع اطراف آن در سال ۱۳۲۰ ۱۲۰
- سند شماره ۶۹: وضعیت قنوت و میزان محصولات خرائق و اطراف آن طبق آمار در سال ۱۳۱۸ ۱۲۱
- ادامه سند شماره ۶۹: میزان محصولات خرائق و اطراف آن در سال ۱۳۱۸ ۱۲۳
- سند شماره ۷۰: وضعیت قنوت و کشاورزی در سال ۱۳۲۰ ۱۲۳
- ادامه سند شماره ۷۰: وضعیت قنوت و کشاورزی در سال ۱۳۲۰ ۱۲۴
- سند شماره ۷۱: صورت آمار مزارع و قنوت بخش خرائق در سال ۱۳۱۸ ۱۲۵
- ادامه سند شماره ۷۱: صورت محصول سالیانه ی دهکده های اطراف آن در سال ۱۳۱۸ ۱۲۶
- سند شماره ۷۲: صورت آمار و بررسی‌های قنوت و محصولات دهکده ترب و مزارع اطراف آن در اواخر دهه ۱۳۲۰ ۱۲۷
- ادامه سند شماره ۷۲: میزان محصولات سالیانه دهستان ها و مزارع بخش خرائق در سال ۱۳۱۸ ۱۲۸
- سند شماره ۷۳: مقدار آبدهی قنوت و وضعیت کشاورزی دهستان های خرائق در سال ۱۳۱۸ ۱۲۹
- ادامه سند شماره ۷۳: میزان محصولات سالیانه ی دهستان های خرائق در سال ۱۳۱۸ ۱۳۰
- سند شماره ۷۴: وضعیت آماری مزارع خرائق با مرکزیت رباط پشت بادام در سال ۱۳۱۸ ۱۳۰
- ادامه سند شماره ۷۴: وضعیت آماری مزارع خرائق با مرکزیت روستای توت در سال ۱۳۱۸ ۱۳۱
- سند شماره ۷۵: وضعیت آماری قنوت و مالکین خرائق و مزارع اطراف آن در سال ۱۳۲۰ ۱۳۳
- ادامه سند شماره ۷۵: وضعیت آماری قنوت و مالکین خرائق و دهکده های بخش خرائق در سال ۱۳۲۰ ۱۳۴

فصل هفتم: برخی اسناد و مکتوبات اجتماعی، اقتصادی قنوات	۱۵۲
سند شماره ۷۶: انتخاب دشتبان مزرعه سیف اردکان توسط شاربین در سال ۱۳۱۸	۱۵۲
سند شماره ۷۷: حفر راه آب قنات عشرت آباد در حریم قنات جعفرخان	۱۵۳
سند شماره ۷۸: نمونه قرارداد نفقه در سال ۱۳۵۰	۱۵۳
سند شماره ۷۹: شکایت مالکین قنوات باغستان از متصدیان به سبب عدم ارائه صورت حساب	۱۵۶
سند شماره ۸۰: تعیین میزان آب قنات اصیل آباد توسط استاد مقنی باشیان	۱۵۷
سند شماره ۸۱: نفقه قنات نفیس آباد در سال ۱۳۱۶	۱۵۸
سند شماره ۸۲: هشتاد من گندم بابت سه ماه آبیاری و تیمار الاغ در سال ۱۳۱۶	۱۵۸
سند شماره ۸۳: اجرت ۱۳ ماه دشتبانی در مزرعه حسین آباد خرائق	۱۵۸
سند شماره ۸۴: دوازده من گندم اجرت دومه دشتبانی	۱۵۹
سند شماره ۸۵: عایدی قنات همت آباد سال ۱۳۲۱	۱۵۹
سند شماره ۸۶: عایدی قنات همت آباد سال ۱۳۲۱	۱۵۹
سند شماره ۸۷: شش سبو آب قنات ندوشن وقف آب انبار دوره اردکان	۱۶۰

فصل هشتم: موقوفات برخی قنوات، صلح نامه ها، آگهی مزایده موقوفه	۱۷۳
سند شماره ۸۸: وقف دوازده شبانه روز آب قنات علی آباد کوچک جهت صرف شیرینی ونان به فقرا و آش حسین (ع) در یام: شورا	۱۷۳
سند شماره ۸۹: فروش چهار دانگ قنات محمد آباد به مدار دوازده شبانه روز در سال ۱۳۱۶	۱۷۵
سند شماره ۹۰: وضعیت موقوفات ساغاد در سال ۱۳۱۶	۱۷۶
سند شماره ۹۱: فروش قنات خرائق به مدار دوازده شبانه روز در سال ۱۳۵۳	۱۷۶
سند شماره ۹۲: معامله یک اصله درخت و نیم طاق آب قنات هاشم آباد	۱۷۷
سند شماره ۹۳: معامله قنات فیض آباد در سال ۱۳۳۲	۱۷۸
سند شماره ۹۴: فروش تمامی درختان پسته در یک زمین وقفی	۱۷۸
سند شماره ۹۵: پایان مستأجری قنات فیض آباد اردکان به مدار دوازده شبانه روز در سال ۱۳۱۴	۱۷۸
سند شماره ۹۶: وقف دوازده شبانه روز آب قنات مزرعه عبدالله و یک شبانه روز و یک طاق از قنات تقی آباد زمان آباد	۱۷۹
سند شماره ۹۷: وقف یک طاق قنات نصرت آباد جهت تعزیه داری، زوآر سواره و پیاده و اطعام روز عید	۱۸۰
سند شماره ۹۸: وقف پنج سهم از هفت سهم قنات شورابه جهت روضه خوانی زنانه و تعزیه	۱۸۲
سند شماره ۹۹: آگهی مزایده آب قنات راحت آباد در سال ۱۳۳۳	۱۸۳
سند شماره ۱۰۰: نمونه آگهی مزایده ۱۹ جره آب قنات خرائق بابت اجاره	۱۸۵
سند شماره ۱۰۱: نمونه قبض نفقه قنات عصمت آباد اردکان دهه ۱۳۱۰	۱۸۶
تصاویر:	۲۰۲
فهارس:	۲۱۹

باسمه تعالی

اسناد یکی از مهمترین ابزار پژوهشگران و وسیله کنکاش در احوال گذشتگان است. طبقه‌بندی اسناد خود، تخصصی ویژه دارد. اسناد ممکن است مکتوب یا شفاهی باشند و اسناد مکتوب ممکن است، چاپی یا غیر چاپی و ... باشند. سندشناسی و تنظیم اسناد یکی از شاخه‌های علمی بسیار گسترده است که دانشمندان همه‌ی رشته‌ها به خصوص علوم انسانی را به خود مشغول داشته است.

در کشورهای پیشرفته قرن‌ها است که مراکز متعدد بسیار پیشرفته‌ای با امکانات گسترده به جمع‌آوری، طبقه‌بندی و تجزیه و تحلیل اسناد مشغول هستند. مثلاً مرکز اسناد وزارت امور خارجه انگلیس یا فرانسه جزء مراکزی هستند که مورد رجوع هزاران متخصص در رشته‌های سیاسی، تاریخی، اقتصادی، اجتماعی و غیره واقع می‌شود.

در ایران هم مرکز اسناد کشور چند دهه است، فعالیت خود را آغاز کرده است. اما هنوز در ابتدای راه هستیم. صدها محقق علاقه‌مند باید اسناد مختلف را که بسیاری از آنها در دست مردم است، جمع کنند، طبقه‌بندی نمایند و نتایج علمی آن را استخراج کنند. بررسی اسناد مطالعه‌ی احوال گذشتگان برای درس گرفتن جهت آینده است. جناب آقای نادر پیری اردکانی تلاش‌های را جهت جمع‌آوری اسناد منطقه اردکان کرده‌اند. ایشان در این کار موفق و پرتلاش نشان داده‌اند و توانسته‌اند اسناد بسیار خوبی را جمع‌آوری و جلد اول اسناد و مکتوبات را در سال (۱۳۸۸) به چاپ رسانند. اسنادی که هر کدام می‌توانند از ابعاد مختلف مورد بررسی و تحقیق و تجزیه و تحلیل قرار گیرند. جلد حاضر را اختصاص به اسناد مربوط اقوات داده‌اند، این اسناد از جنبه‌های متفاوت مورد توجه است.

منطقه اردکان در حوزه تمدن کاریزی قرار دارد. تمدن کاریزی خود داستان مفصلی دارد که نگارنده در مقالات متعدد به آن اشاراتی داشته‌ام. قنات برای مناطقی مثل اردکان، یزد، گناباد، کرمان و ... کلاً حواشی کویرهای ایران پایه‌ای‌ترین بنیاد تمدن یک جانشینی است. بدون قنات در این نواحی خشک و نیمه خشک اصولاً یک جانشینی پا نمی‌گرفت.

اولین کتابی که درباره قنات و استخراج آب‌های پنهانی در دست داریم به بیش از هزار سال قبل تحت عنوان استخراج آب‌های پنهان، از ابوبکر محمد بن حسن الحساب الکرجی تدوین شده است. این کتاب توسط آقای دکتر حسین خدیو جم ترجمه شده است. از آن تاریخ تا کنون، منابع متعددی راجع به قنات‌ها نوشته شده است. در چند دهه اخیر محققین و پژوهشگران به قنات‌ها توجه خاص نموده‌اند و کتاب‌ها و مقالات زیادی به چاپ رسانیده‌اند. مرکز بین‌المللی قنات هم که در یزد به ریاست آقای دکتر اصغر سمسار یزدی مشغول فعالیت است موجب پیشرفت بیش از پیش پژوهش‌ها در زمینه قنات شده است هنوز جای پژوهش‌های اجتماعی-اقتصادی و مردم شناسی بسیار است.

قنات بیش از آنکه یک سازه فنی- جغرافیایی باشد یک سازه فرهنگی-تمدنی- اجتماعی و اقتصادی است. جامعه باید به حدی از فرهنگ و تمدن و روابط اجتماعی و اقتصادی رسیده باشد تا بتواند زیرساخت‌های فنی همچون قنات آن هم قنات‌های ژرف و طولانی را به وجود آورد. داستان قنات داستان دور و تسلسل تمدنی- فرهنگی و تکنولوژیکی است.

آیا ابتدا معنی و تکنیک قنات پا به عرصه وجود گذاشت تا تمدن شهرنشینی و جامعه روستایی ایجاد شود و یا ابتدا جامعه شهری- روستایی گسترده‌ای وجود داشت تا این تکنولوژی به وجود آمد. بررسی این موضوع بستگی دارد که آن را در مدل فرهنگی و یا مدل سیستمی یا مدل‌های دیگر بررسی کنیم.

در هر صورت قنات بخشی از فرهنگ و تمدن ایران به خصوص مناطق خشک و نیمه خشک کشور است. بدون قنات شهرهای حاشیه کویری پا نمی‌گرفت. لذا قنات بخشی از فرهنگ و هویت ما را می‌سازد. قنات موجب گسترش روابط شهر و روستا، جامعه ثروتمند و فقیر بوده است. عملاً قنات بررسی نمودار فرهنگ است. قنات و روابط اجتماعی- اقتصادی حاکم بر آن را در مدل‌های توسعه این و فرهنگی غربی نمی‌توان بررسی کرد. همانطور که قنات خود یک پدیده بومی در ایران است، مدل‌های بررسی آن نیز باید در قالب تئوری‌های بومی بررسی شود. این امر بدون داشتن اسناد، به خصوص اسنادی که ربط اقتصادی و اجتماعی، روابط مالکین با زارعین، مالکین با مقنی‌ها، اسناد مربوط به وقفیات، درآمدهای مربوط به قنات مثل درآمدهای مربوط به آسیاب‌های احداث شده روی قنات درآمد فرخیز و غیره مشخص گردد.

قنات عالی‌ترین نوع روابط اجتماعی- اقتصادی جامعه سنی ما را نشان می‌دهد، بدون داشتن اسناد دقیق، حرف و حدیث‌ها درباره‌ی قنات مستند نخواهد بود.

آقای نادر پیری اردکانی در راهی بنیادین گام نهادند، راهی که منجر به شناخت بیشتر نه تنها قنات و فرهنگ و تمدن محدوده‌ی اردکان بلکه بخشی از کشور خواهد شد. من به عنوان یک علاقه‌مند به فرهنگ و تمدن کاریزی ایران از زحمات ایشان تشکر می‌کنم. امیدوارم درپناه خداوند در این راه موفق باشند.

دکتر محمد حسین پاپلی یزدی

استاد بازنشسته دانشگاه تربیت مدرس تهران

همه عمر برندارم سر از این خمار مستی
که هنوز من نبودم که تو در دلم نشستی
«حافظ»

اقلیم استان یزد به شدت تحت تأثیر نزولات جوی قرار دارد. نزولات جوی مناسب، کویر یزد را از جهت آب و هوا قابل تحمل می‌سازد. در این میان اردکان با میانگین ۶۰ تا ۶۲ میلیمتر بارندگی یکی از شهرستان‌های کم آب یزد تلقی می‌شود و دشت اردکان - یزد از خشک‌ترین مناطق کشور به شمار می‌آید. به طوری که به سبب کمی نزولات جوی، آب سطحی، حتی به صورت فصلی هم در منطقه وجود ندارد.

اردکان در مرکزی‌ترین نقطه‌ی ایران قرار دارد و با وسعت ۲۸۹۴۵ کیلومتر مربع ۵۵۸ آبادی در دل خود جای داده است. در سده اخیر با مهاجرت‌های بی‌رویه به شهر، امروز بخش عمده آن خالی از سکنه می‌باشد. طبق سرشماری سال (۱۳۷۵) از مجموع ۵۵۸ آبادی شهرستان، ۴۵۹ آبادی خالی از سکنه است.^۱ البته خشکسالی‌های پی‌درپی، در روند نرخ رشد منفی جمعیت روستایی بی‌تأثیر نبوده است.

با تلاش مجموعه جهاد کشاورزی مساحت دل‌اراضی دایر کشاورزی شهرستان اردکان در سال (۱۳۷۰) حدود ۹۳۲۵ هکتار بوده که به ۱۵۹۰ هکتار در سال (۱۳۷۵) افزایش یافته است.^۲ با این توصیف شاغلین بخش کشاورزی این شهرستان در سال (۱۳۷۵) شامل ۲۵۵۳ نفر مرد و ۱۰۶ نفر زن که ۱۱/۳۲ درصد کل شاغلین شهرستان تشکیل می‌دادند.^۳ به طور کلی از مهم‌ترین محصولات زراعی کشاورزان این منطقه می‌توان به گندم، جو، یونجه، پنبه، روناس، زیره و زعفران و محصولات باغی آن پسته، انار، خرما، بادام و انگور اشاره کرد. شیوه آبیاری منطقه عمدتاً به روش کرتی است. اغلب مزارع و باغات این شهرستان به خصوص در فصل تابستان با کسر آبیاری روبه‌رو گردیده، به طوری که تنها ۵۲ درصد نیاز واقعی کشاورزان تأمین

۱. گزارش طرح مطالعات شناسایی و طبقه‌بندی قنوات دایر استان یزد، شهرستان اردکان، شرکت خدمات مهندسی آب و خاک

منطقه یزد، اسفند (۱۳۷۷)، ص ۲.

۲. همان منبع، ص ۵.

۳. همان منبع، ص ۳.